

کشف مجسمه‌های اموات در ایستگاه آتش نشانی

صدای پیچ ارواح در حمام

موضوع: حمام جنی
ویژگی: حمام تاریخی با معماری ویژه

در دهه نخست سال ۱۳۰۰ حمام زیبایی در محله حسن آباد ساخته شد؛ حمامی با بنا و معماری عجیب و داستان‌های عجیب‌تر که هنوز برخی از این ماجراها دهان‌به‌دهان بین اهالی این محله روایت می‌شود.

زیبایی این حمام به اندازه‌ای بود که افراد بسیاری برای دیدنش به این حمام می‌رفتند و تا مدت‌ها بازار کارش حسابی سکه شد، اما طولی نکشید که رقیبان آن دوران این حمام برای از رونق انداختنش شایعه کردند که چون معمار حمام ارمنی است، هر گونه غسل در این حمام درست نیست. مردم البته به این شایعه چندان اعتنا نکردند تا اینکه چو افتاد اهالی اعتقاد دارند صدای‌های عجیب و غریب از آن می‌شنوند. پس از این بود که دیگر هیچ‌کس حاضر نشد بعد از غروب آفتاب به این حمام برود. عباس حسینی، نویسنده و از ساکنان محله حسن آباد، درباره این شایعات روایت می‌کند: شایعه کردند شب‌های جمعه از «تون» آن صدای «سوختن سوختن» بر می‌خیزد. قبل از ساختن حمام، این مکان قبرستان قدیمی تهران بود که در آن اموات خانواده‌های معروف و متمشخص دفن می‌شدند. خزینه‌ای در گر مخانه حمام وجود داشت که «تون» حمام روی قبور بوده است. تون (آتشدان یا کوره) حمام فضایی بود به مساحت ۱۵ تا ۲۰ مترمربع که زیر خزینه آب گرم قرار می‌گرفت. تون تاب برای روشن نگه داشتن آن در جلوی کوره می‌نشست و پهن، پشکل و کاه در داخل آتشدان می‌ریخت و مراقب بود تا حرارت یکسان باشد و در نهایت در کوره را گل می‌گرفت تا حرارتش همچنان باقی بماند.

«تیبون» هم دیگ سینی شکلی از جنس مس بود که در کف خزینه کار گذاشته می‌شد. با شنیدن این صداها، شایعه کردند که این حمام چون قبلا غسلخانه بوده جن دارد و ارواح هم در آن حضور دارند و به همین خاطر به «حمام جنی» معروف شد. نقل دهان‌به‌دهان این شایعات باعث شد تا این حمام از رونق بیفتد و کمتر فردی به آن مراجعه کند و کم‌کم در تهران به «حمام جنی‌ها» معروف شد و مردم کمتر به آن مراجعه می‌کردند. بعد از این داستان، کاسبی حمام کساد شد تا آنجا که این حمام خوش‌ساخت به‌خاطر شهرتش به جنی بودن ضرر می‌داد و فردی که آن را اجاره کرده بود، قرارداد را باطل و ملک را به صاحبش برگرداند. این حمام قبل از انقلاب تخریب و به مسافر خانه و بعد هم تبدیل به هتلی به نام هتل گلستان شد که هنوز پایرجاست. البته بعد از ساخت هتل هم شایعه کردند مسافران از سر و صدا در نیمه‌های شب در هتل گله دارند و همچنان مسافران این صداها را می‌شنوند.»

حمام حکیم، حمام شازده، حمام صحت و حمام ممتاز از دیگر حمام‌های قدیمی این محله بودند.

پرونده گورستان حسن آباد با یک رویداد دلخراش نیز پیوند خورده است؛ زمانی که میرزا کوچک‌خان جنگلی در کوه‌های تالش گرفتار طوفان و کولاک شد و از سرما در گذشت، سر بریده او را به تهران آوردند و در گورستان حسن آباد به خاک سپردند، اما بعد از مدتی آن را به رشت بازگرداندند. در نهایت، سال ۱۳۱۷ خورشیدی گورستان را ویران کردند و به جایش ساختمانی برای آتش نشانی ساختند. جالب است بدانید که بیش از ۲ دهه قبل از محل گورستان سابق، ۲۰ کیلو استخوان و جمجمه بیرون آمد.

حمام یادشده همراه با زمین متروکه و بقایای گورستان در سال ۱۳۱۱ به «اداره اطفاییه تهران» تبدیل شد. از جمله افراد مشهوری که در آرامستان حسن آباد به خاک سپرده شده‌اند «میرزا رضای کرمانی» قاتل ناصرالدین شاه و «میرزا محمدرضا کلهر» خطاط شهیر قاجار است که در اثر ابتلا به وبا فوت کرد. مادر رضاخان نیز در این گورستان دفن بود. معروف‌ترین چهره عهد قاجار که در این گورستان به خاک سپرده شد، پهلوان اکبر خراسانی بود که سنگ قبرش سال ۱۳۴۸، هنگام تعریض خیابان، هویدا شد.

موضوع: قبرستان حسن آباد
ویژگی: نخستین گورستان تهرانی‌ها

گورستان حسن آباد یکی از قبرستان‌های تهران قدیم بود؛ محلی که تا قبل از دوره رضاشاه، تهرانی‌ها آنجا دفن می‌شدند. بیشتر اجساد این قبرستان به فوت‌شدگان وبای تهران در سال ۱۳۲۱ تعلق داشت و همچنین برخی از شهدای مشروطه. اکنون ساختمان و محوطه آتش نشانی روی این گورستان سیطره انداخته؛ گورستانی که غسلخانه‌اش به «حمام جنی» معروف بود.

تورق شناسنامه معروف‌ترین شخصیت‌های تاریخ ایران

موضوع: ساختمان ثبت احوال و موزه‌های محله حسن آباد
ویژگی: محل نگهداری شناسنامه‌ها، اسناد و مدارک ارزشمند و تاریخی

پشت دیوارهای ساختمان ثبت احوال در محله حسن آباد گنجینه‌ای نفیس وجود دارد؛ گنجینه‌ای از سندها، شناسنامه‌ها و مدارک باارزشی که هر کدام تاریخ را روایت می‌کنند. گنجینه‌ای که پشت ساختمان معروف محله حسن آباد جا خوش کرده است راوی احوال مردان، زنان، سندها و مدارکی است که هر کدام نقشی قابل تأمل در تاریخ این شهر و سرزمین داشته‌اند.

محمود منبغی، محقق و تهران‌پژوه، درباره این گنجینه می‌گوید: «مسلمانی که از جذاب‌ترین مکان‌های تاریخی تهران همین موزه و ساختمان ثبت احوال در محله حسن آباد است. وارد شدن به این ساختمان یعنی گذر از تاریخ هویت انسان‌هایی که هر کدام برگی از تاریخ این مرزوبوم را به نام خود ثبت کرده‌اند. درباره تاریخچه ثبت احوال و راه‌اندازی این اداره باید بگوییم که اداره کل احصائیه و سجل احوال براساس مصوبه ۲۰ خرداد ۱۳۰۷ با وظایف مستقل و به‌عنوان نهادی وابسته به وزارت کشور کار خود را آغاز کرد. با بازنگری وظایف و آیین‌نامه‌های مربوط به این نهاد، نام آن در سال ۱۳۱۹ به اداره کل آمار و ثبت احوال تغییر یافت. آخرین بار سال ۱۳۵۵ با تعریف وظایف و ساختار جدید، این نهاد به نام کنونی یعنی سازمان ثبت احوال کشور تغییر نام داد.

این ساختمان محل زندگی سران حکومتی و ثروتمندان بود و پس از چندبار دست‌به‌دست شدن، بالاخره به مرکز ثبت احوال تبدیل شد. اینجا نخستین مکانی بوده که نهاد ثبت احوال کشور برای ثبت و ضبط اطلاعات هویتی ایرانیان رسمی آغاز به کار کرد. این ساختمان ۷ مرداد ۱۳۸۲ با شماره ثبت ۹۲۶۱ به‌عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.»

منبغی درباره وجود اسناد هویتی مفاخر ایران در این ساختمان می‌گوید: «در این

اسناد و تصاویر رجال سیاسی و فرهنگی در موزه ثبت احوال

ساختمان تصاویری از شناسنامه‌ها بزرگان، شهیدان و افراد سرشناسی چون علامه طباطبایی، شهید بهشتی، شهید دستغیب، شهید باهنر، شهید چمران، شهید صیاد شیرازی، شهید همت، شهید تندگویان، دکتر قریب و... به چشم می‌خورد.»

جدا از ساختمان زیبا و دیدنی ثبت احوال، محله حسن آباد موزه‌های دیدنی زیادی دارد همچون موزه پست و تلگراف یا موزه ارتباطات که در ساختمان قبلی اداره پست ایران است. در این موزه نمونه‌هایی از نوشت‌افزارها و ابزارهای فرستادن بسته‌های پستی و چاپاری و نخستین تلفن‌ها و دستگاه‌های موریس، تمبرها و دیگر ابزار ارتباطات و مخابرات از کبوتر نامه‌بر تا ماهواره نگهداری می‌شود.

موزه جذاب دیگر محله حسن آباد موزه آبگینه است که قدیمی‌ترین آثار شیشه‌ای و زیورآلات مربوط به هزاره سوم را در خود جای داده است. ساختمان موزه دهه ۱۳۹۰ شمسی به‌عنوان خانه مسکونی برای احمد قوام بنا شد و سال‌ها منزل و دفتر کار او بود.